

פרשת תשע"ו
שבועות - ת"ת מניין?

Dedicated in memory of Dr. Chuck Feldman ז"ל by his loving family

מגן אברהם (שם)
איתא בזוהר שחסידיהם הראשונים היו נעורים כל הלילה ועוסקים בתורה וכבר נהגו רוב הלומדים לעשות כן ואפשר לתת טעם ע"פ פשוטו לפי שישראל היו ישנים כל הלילה והוצרך הקב"ה להעיר אותם כדאיתא במדרש לכן אנו צריכים לתקן זה:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תצד סעיף א
ביום חמישים לספירת העומר הוא חג שבועות, וסדר התפלה כמו ביום טוב של פסח, אלא שאומרים: את יום חג השבועות הזה זמן מתן תורתנו, וגומרים ההלל, ומוציאין שני ספרים וקורין בראשון חמשה מחדש השלישי עד סוף הסדר, ומפטיר קורא בשני וביום הבכורים ומפטיר במרכבה דחזקאל, ומסיים בפסוק ותשאני רוח.

שמות פרק י"ט

(א) בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְּבַר סִינַי: (ב) וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְּבַר סִינַי וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר וַיַּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר: (ג) וּמִשָּׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְקֹנָק מִן הָהָר לֵאמֹר לָּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (ד) אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל פְּנֵי נְשָׁרִים וְאָבֵא אֶתְכֶם אֵלָי: (ה) וְעַתָּה אִם שְׂמוּעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי וְשִׁמְרַתֶּם אֶת בְּרִיתִי וְהִיִּיתֶם לִי סֻגְלָה מִכָּל הָעַמִּים כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ: (ו) וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְלַכֶת כְּהַנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ אֶלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבַּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ז) וַיְבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיִּשֶׁם לִפְנֵיהֶם אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוְּהוּ יְקֹנָק: (ח) וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם וַיִּחַדּוּ וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְקֹנָק נַעֲשֶׂה וְנִשְׁבַּע מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֶל יְקֹנָק: (ט) וַיֹּאמֶר יְקֹנָק אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי בָּא אֵלֶיךָ בַּעֲבַר הָעֵצִים בְּעִבּוֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עַמְדָּךְ וְגַם בְּדָבָר יִצְחָק לְעוֹלָם וַיִּגַּד מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעָם אֶל יְקֹנָק: (י) וַיֹּאמֶר יְקֹנָק אֶל מֹשֶׁה לָּךְ אֵל הָעָם וְקִדְשָׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר וּבְכֹסֵי שְׂמֹלְתָם: (יא) וְהָיוּ נֹכְחִים לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרָד יְקֹנָק לְעִינֵי כָּל הָעָם עַל הַר סִינַי: (יב) וְהִגְבַּלְתָּ אֶת הָעָם סָבִיב לְאֹמֶר הַשְּׁמֵר וְלִכְס עֲלוֹת בְּהָר וַיִּגַּע בְּקֶצֶהוּ וַיִּגַּע בְּהָר מוֹת יוֹמָת: (יג) לֹא תִגַּע בּוֹ יָד כִּי סָקוֹל יִרָה אוֹ יִרָה יִירָה אִם בְּהַמָּה אִם אִישׁ לֹא יַחֲיֶה בְּמִשְׁפַּחְתָּהּ הַיּוֹם הַזֶּה יַעֲלוּ בְּהָר: (יד) וַיִּרְדַּם מֹשֶׁה מִן הָהָר אֶל הָעָם וַיְקַדְּשׁ אֶת הָעָם וַיְכַבְּסוּ שְׂמֹלְתָם: (טו) וַיֹּאמֶר אֶל הָעָם יְמִים אֵל תִּגְשׁוּ אֶל אֲשֶׁה: (טז) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיִּת הַבְּקָר וַיְהִי קֹלֶת וּבְרָקִים וַיַּעַן קוֹל הָהָר וְקוֹל שֹׁפָר חֲזֵק מְאֹד וַיַּחֲרַד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֶה: (יז) וַיֹּצֵא מֹשֶׁה אֶת הָעָם לְקִרְיַת הָאֱלֹהִים מִן הַמַּחֲנֶה וַיִּתְיַצְבוּ בְּתַחֲתֵית הָהָר: (יח) וְהָרַס יְקֹנָק עֲשׂוֹן כָּל מִפְּנֵי אֲשֶׁר יֵרָד עֲלָיו יְקֹנָק בְּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשׂוֹן כְּעֵשֶׂן הַכִּבְשֵׁן וַיַּחֲרַד כָּל הָהָר מְאֹד: (יט) וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד מֹשֶׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל: (כ) וַיֵּרָד יְקֹנָק עַל הַר סִינַי אֶל רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְקֹנָק לְמֹשֶׁה אֶל רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה: (כא) וַיֹּאמֶר יְקֹנָק אֶל מֹשֶׁה רַד הַעֵד בְּעַם פֶּן יִהְרָסוּ אֶל יְקֹנָק לְרָאוֹת וַיִּפֹּל מִמֶּנּוּ רֶב: (כב) וְגַם הַכְּהֵנִים הַנִּגְשָׁיִם אֶל יְקֹנָק וַיִּקְדָּשׁוּ פֶּן יִפְרָץ בָּהֶם יְקֹנָק: (כג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְקֹנָק לֹא יוּכַל הָעָם לַעֲלֹת אֶל הַר סִינַי כִּי אַתָּה הַעֲדָתָה בְּנֵי לְאֹמֶר הַגְּבִיל אֶת הָהָר וְקִדְשָׁתוּ: (כד) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְקֹנָק לָךְ רַד וְעֲלֵית אַתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכְּהֵנִים וְהָעָם אֶל יְהִרְסוּ לַעֲלֹת אֶל יְקֹנָק פֶּן יִפְרָץ בָּם: (כה) וַיֵּרָד מֹשֶׁה אֶל הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם:

רש"י שמות פרק י"ט

(א) **ביום הזה** - בראש חודש. לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו היום נתנו: (ב) **ויסעו מרפידים** - למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שברפידים היו חונים, בידוע שמשם נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידים לביתאן למדבר סיני, מה ביאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה: **ויחן שם ישראל** - כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומת ובמחלוקת: **נגד ההר** - למזרחו, וכל מקום שאתה מוצא נגד, פנים למזרח: (ג) **ומשה עלה** - ביום השני. וכל עליותיו בהשכמה היו, שנאמר (שמות לד ד) וישכם משה בבקר: **כה תאמר** - בלשון הזה וכסדר הזה: **לבית יעקב** - אלו הנשים, תאמר להן בלשון רכה: **ותגיד לבני ישראל** - עונשין ודקדוקין פרש לזכרים. דברים הקשין כגידין: (ד) **אתם ראיתם** - לא מסורת היא בידכם, ולא בדברים אני משגר לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, על כמה עבירות היו חייבין לי קודם שנזדווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם: **ואשאת אתכם** - זה יום שבאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשבאו ליסע ולצאת נקבצו כלם לרעמסס. ואונקלוס תרגם ואשא, ונטלית יתכון, כמו ואסיע אתכם, תיקן את הדבר דרך כבוד למעלה: **על כנפי נשרים** - כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את בניהם בין רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם, שמא יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף אחר פורח על גביו, לכך נותנן על כנפיו, אומר מוטב יכנס החץ בי, ולא בבני. אף אני עשיתי כן, (שמות יד יט) ויסע מלאך האלהים וגוי' (שם כ) ויבא בין מחנה מצרים וגוי', והיו מצרים זורקים חצים ואבני בליסטראות והענן מקבלם: **ואבא אתכם אלי** - כתרוממו: (ה) **ועתה** - אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות: **ושמרתם את בריתי** - שאכרות עמכם על שמירת התורה: **סגולה** - אוצר חביב, כמו (קהלת ב ח) וסולת מלכים, כלי יקר ואבנים טובות שהמלכים גונזים אותם. כך אתם תהיו לי סגולה משאר אומות, ולא תאמרו אתם לבדכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שתהא חבתכם נכרת: **כי לי כל הארץ** - והם בעיני ולפני לכלום: (ו) **ואתם תהיו לי ממלכת כהנים** - שרים כמה דאת אמר (שמואל ב' ח יח) ובני דוד כהנים היו: **אלה הדברים** - לא פחות ולא יותר: (ח) **וישב משה את דברי העם וגו'** - ביום המחרת, שהוא יום שלישי, שהרי בהשכמה עלה. וכי צריך היה משה להשיב, אלא בא הכתוב ללמדך דרך ארץ ממשה שלא אמר, הואיל וידוע מי ששלחני, איני צריך להשיב: (ט) **בעב הענן** - במעבה הענן וזהו ערפל: **וגם בך** - גם בנביאים הבאים אחריו: **ויגד משה וגו'** - ביום המחרת שהוא רביעי לחודש: **את דברי העם וגו'** - תשובה על דבר זה שמעתי מהם שרצונם לשמוע ממך אינו דומה השומע מפי השליח לשומע מפי המלך, רצוננו לראות את מלכנו: (י) **ויאמר ה' אל משה** - אם כן, שמזיקין לדבר עמם, לך אל העם: **וקדשתם** - וזימתם, שיכינו עצמם היום ומחר: (יא) **והיו נכנים** - מובדלים מאשה: **ליום השלישי** - שהוא ששה בחדש. ובחמישי בנה משה את המזבח תחת ההר ושתים עשרה מצבה, כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים, (שמות כד ד) ואין מוקדם ומאוחר בתורה: **לעיני כל העם** - מלמד שלא היה בהם סומא, שנתרפאו כולם: (יב) **והגבלת** - קבע להם תחומין לסימן, שלא יקרבו מן הגבול והלאה: **לאמר** - הגבול אומר להם, השמרו מעלות מכאן והלאה, ואתה תזהירם על כך: **ונגע בקצהו** - אפילו בקצהו: (יג) **ירה יירה** - מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה מבית הסקילה, שהיה גבוה שתי קומות: **יירה** - וישלך למטה לארץ, כמו (שמות טו ד) ירה בים: **במשך היבל** - כשימשוך היובל קול ארוך הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנסתלק הם רשאים לעלות: **היבל** - הוא שופר של איל, שכן בערביא קורין לדכרא יובלא, ושופר של אילו של יצחק היה: (יד) **מן ההר אל העם** - מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו אלא מן ההר אל העם: (טו) **היו נכנים לשלשת ימים** - לסוף שלושה ימים, הוא יום רביעי שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כדברי רבי יוסי, ולדברי האומר בששה בחדש ניתנו עשרת הדברות לא הוסיף משה כלום. לשלשת ימים, כמו (פסוק יא) ליום השלישי: **אל תגשו אל אשה** - כל שלושת ימים הללו כדי שיהיו הנשים טובלות ליום השלישי ותהיינה תהורות לקבל תורה שאם יזמשו תוך שלושת ימים, שמא תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טובלתה ותחזור ותטמא, אבל משלושת ימים כבר הזרע מסתריח חיובל ואינו ראוי להזרע וטוהר מלטמא את הפולטת: (טז) **בהית הבקר** - מלמד שהקדים על ידם מן שאין ירד בשר ודם לעשות כן, שיהא הרב ממתין לתלמיד, וכן מצינו ביחזקאל (יחזקאל ג כב) קום צא אל הבקעה וגו', (שם כג) ואקום ואצא אל הבקעה והנה שם כבוד ה' עומד: (יז) לקראת האלהים - מגיד שהשכינה יצאה לקראתם, כחתן היוצא לקראת כלה, וזהו שנאמר (דברים לג ב) ה' מסיני בא, ולא נאמר לסיני בא: **בתחתית ההר** - לפי פשוטו ברגלי ההר. ומדרשו שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית: (יח) **עשן כלו** - אין עשן זה שם דבר, שהרי נקוד השי"ן פתי"ח, אלא לשון פעל, כמו אמר, שמר, שמע, לכך תרגומו תן כוליה, ולא תרגם תנא, וכל עשן שבמקרא נקודים קמ"ץ מפני שהם שם דבר: **הכבשן** - של סיד, יכול ככבשן זה ולא יותר,

תלמוד לומר (דברים ד יא) בוער באש עד לב השמים. ומה תלמוד לומר כבשן, לשבר את האוון, מה שהיא יכולה לשמוע, נותן לבריות סימן הניכר להם. כיוצא בו (הושע יא י) כאריה ישאג, וכי מי נתן כח בארי, אלא הוא, והכתוב מושלו כאריה, אלא אנו מכנין ומדמין אותו לבריותיו, כדי לשבר את האוון מה שיכולה לשמוע. וכיוצא בו (יחזקאל מג ב) וקולו כקול מים רבים, וכי מי נתן קול למים, אלא הוא, ואתה מכנה אותו לדמותו לבריותיו, כדי לשבר את האוון: (יט) **הולך וחזק מאד** - מנהג הדיוט כל זמן שהוא מאריך לתקוע קולו מחליש וכוהה, אבל כאן הולך וחזק מאד. ולמה כך מתחלה, לשבר אזניהם מה שיכולין לשמוע: **משה ידבר** - כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא (שמות כ ב) אנכי ולא יהיה לך והקב"ה מסייעו לתת בו כח להיות קולו מגביר ונשמע: **יעננו בקול** - יעננו על דבר הקול, כמו (מלכים א' יח כד) אשר יענה באש, על דבר האש להורידו: (כ) **וירד ה' על הר סיני** - יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר (שמות כ יט) כי משה שמע דברתי עמכם. מלמד שהרכין שמים העליונים והתחתונים והצינען על גבי ההר, כמצע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם: (כא) **העד בעם** - התורה בהם שלא לעלות בהר: **פן יהרסו וגו'** - שלא יהרסו את מצבם על ידי שתאותם אל ה' לראות ויקרבו לצד ההר: **ונפל ממנו רב** - כל מה שיפול מהם ואפילו הוא יחידי חשוב לפני רב: **יהרסו** - כל הריסה מפרדת אסיפת הבנין, אף הנפרדין ממצב אנשים הורסים את המצב: (כב) **וגם הכהנים** - אף הבכורות שהעבודה בהם: **הנגשים אל ה'** - להקריב קרבנות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות: **יתקדשו** - יהיו מזומנים להתיצב על עמדם: **פן יפרץ** - לשון פרצה, יהרוג בהם ויעשה בהם פרצה: (כג) **לא יוכל העם** - איני צריך להעיד בהם שהרי מותרין ועומדין הם היום שלושת ימים, ולא יוכלו לעלות שאין להם רשות: (כד) **לך רד** - והעד בהם שנית, שמורזין את האדם קודם מעשה, וחוזרין ומורזין אותו בשעת מעשה: **ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים** - יכול אף הם עמד, תלמוד לומר ועלית אתה. אמור מעתה, אתה מחיצה לעצמך ואהרן מחיצה לעצמו והם מחיצה לעצמם. משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עיקר אל יהרסו את מצבם לעלות אל ה': **פן יפרץ גם** - אף על פי שהוא נקוד חטף קמ"ץ אינו זו מגזרתו, כך דרך כל תיבה שנקודתה מלאפ"ם כשהיא סמוכה במקף משתנה הנקוד לחטף קמ"ץ: (כה) **ויאמר אליהם** - התראה זו:

שמות פרק כד

(א) **וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֵל יְקֹנֵךְ אֲנִי וְאַהֲרֹן נָדָב וְאֶבְיָהוּא וְשִׁבְעִים מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מִרְחֹק: (ב) וְנִגַּשׁ מֹשֶׁה לְבָדוֹ אֵל יְקֹנֵךְ וְהִם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ: (ג) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֵת כָּל דְּבָרֵי יְקֹנֵךְ וְאֵת כָּל הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְקֹנֵךְ נַעֲשֶׂה: (ד) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֵת כָּל דְּבָרֵי יְקֹנֵךְ וַיִּשְׁכַּם בַּבֹּקֶר וַיָּבִין מִזֶּבֶחַ תַּחַת הַהָר וַיִּשְׁתִּים עֲשָׂרָה מִצְבֹּת לְשָׁנִים עֲשָׂר שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל: (ה) וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֲלֵת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לִיקְוֹן פָּרִים: (ו) וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיִּשֶׂם בְּאֵגְוֹת וְחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ: (ז) וַיִּקַּח סֹפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְקֹנֵךְ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע: (ח) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַדָּם וַיִּזְרַק עַל הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְקֹנֵךְ עִמָּכֶם עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: (ט) וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וְאֶבְיָהוּא וְשִׁבְעִים מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל: (י) וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כִּמְעַשֶׂה לְבָנַת הַסַּפִּיר וַיִּכְעַס הַשָּׁמַיִם לְטָהַר: (יא) וְאֵל אֲצִילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שְׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאמְרוּ וַיִּשְׁתָּנוּ: (יב) וַיֹּאמֶר יְקֹנֵךְ אֵל מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלֵי הַהָרָה וְהִיָּה שִׁם וְאֲתִנֶּה לָּךְ אֶת לַחַת הָאָבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתֶם: (יג) וַיִּקַּם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֶׁעַ מִשְׁרָתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל הַר הָאֱלֹהִים: (יד) וְאֵל הַזְקֵנִים אָמַר שְׁבוּ לָנוּ בְּזֶה עַד אֲשֶׁר נָשׁוּב אֲלֵיכֶם וְהִנֵּה אֶהְרֹן וְחֹרֵי עִמָּכֶם מִי בַעַל דְּבָרִים יִגַּשׁ אֲלֵהֶם: (טו) וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל הָהָר וַיִּכַּסּ הָעֲנָן אֶת הָהָר: (טז) וַיִּשְׁכַּח כְּבוֹד יְקֹנֵךְ עַל הַר סִינַי וַיִּכְסְהוּ הָעֲנָן שְׁשַׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מֵתוֹף הָעֲנָן: (יז) וַמְרָאָה כְּבוֹד יְקֹנֵךְ כְּאֵשׁ אֲכָלֶת בְּרֹאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: (יח) וַיָּבֵא מֹשֶׁה בְּתוֹף הָעֲנָן וַיַּעַל אֶל הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָרָה אֲרֻבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה:**

רש"י שמות פרק כד

(א) **ואל משה אמר עלה** - פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות, ובארבעה בסיון נאמר לו עלה: (ב) **ונגש משה לבדו** - אל הערפל: (ג) **ויבא משה ויספר לעם** - בו ביום - מצות פרישה והגבלה: **ואת כל המשפטים** - שבע מצות שנצטוו בני נח. ושבתי וכבוד אב ואם ופריה אדומה ודינין שניתנו להם במרה: (ד) **ויכתב משה** - מבראשית ועד מתן תורה, וכתב מצות שנצטוו במרה: **וישכם בבקר** - בחמשה בסיון: (ה) **את נערי** - הבכורות: (ו) **ויקח משה חצי הדם** - מי חלקו, מלאך בא וחלקו: **באגנות** - שני אגנות אחד לחצי דם עולה ואחד לחצי דם שלמים להזות אותם על העם. ומכאן למדו רבותינו שנכנסו אבותינו לברית במילה וטבילה והרצאת דמים שאין הזאה בלא טבילה: (ז) **ספר הברית** - מבראשית ועד מתן תורה ומצות שנצטוו במרה: (ח) **ויזרק** - ענין הזאה, ותרוממו וזרק על מדבחה לכפר על עמא: (י) **ויראו את אלהי ישראל** - נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקדוש ברוך הוא לערבב שמחת התורה, והמתין לנדב ואביהו עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד, (במדבר יא א) ויהי העם כמתאווננים וגו' ותבער בם אש ה' ותאכל בקצה המחנה, בקצינים שבמחנה: **כמעשה לבנת הספיר** - היא היתה לפניו בשעת השעבוד לזכור צרתן של ישראל, שהיו משועבדים במעשה לבנים: **וכעצם השמים לטהר** - משנגאלו היה אור וחדוה לפניו: **וכעצם** - כתרנגומו, לשון מראה: **לטהר** - לשון ברור וצלול: (יא) **ואל אצילי** - הם נדב ואביהו והזקנים: **לא שלח ידו** - מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד: **ויחזו את האלהים** - היו מסתכלין בו בלב גס מתוך אכילה ושתיה, כך מדרש תנחומא. ואונקלוס לא תרגם כן. אצילי לשון גדולים, כמו (ישעיה מא ט) ומאציליה קראתיך, (במדבר יא כה) ויאצל מן הרוח, (יחזקאל מא ח) שש אמות אצילה: (יב) **ויאמר ה' אל משה** - לאחר מתן תורה: **עלה אלי ההרה והיה שם** - ארבעים יום: **את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורות** - כל שש מאות ושלוש עשרה מצות בכלל עשרת הדברות הן, ורבינו סעדיה פירש באזהרות שישד לכל דבור ודבור מצות התלויות בו: (יג) **ויקם משה ויהושע משרתו** - לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן. ואומר אני, שהיה התלמיד מלווה לרב עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו רשאי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לבדו אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אהלו ונתעכב שם כל ארבעים יום, שכן מציינו כשירד משה (לקמן לב יז) וישמע יהושע את קול העם ברעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם: (יד) **ואל הזקנים אמר** - בצאתו מן המחנה: **שבו לנו בזה** - והתעכבו כאן עם שאר העם במחנה להיות נכונים לשפוט לכל איש ריבו: **חור** - בנה של מרים היה, ואביו כלב בן יפנה, שנאמר (דברי הימים א' ב יט) ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור. אפרת זו מרים, כדאיתא בסוטה (יא ב): **מי בעל דברים** - מי שיש לו דין: (טז) **ויכסהו הענן** - רבותינו חולקין דבבר. יש מהם אומרים אלו ששה ימים שמראש חודש עד עצרת יום מתן תורה: **ויכסהו הענן** - להר: **ויקרא אל משה ביום השביעי** - לומר עשרת הדברות, ומשה וכל בני ישראל עומדים, אלא שחלק הכתוב כבוד למשה, ויש אומרים ויכסהו הענן למשה ששה ימים לאחר עשרת הדברות, והם היו בתחלת ארבעים יום שעלה משה לקבל הלוחות, ולמדך, שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה ימים: (יח) **בתוך הענן** - ענן זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקדוש ברוך הוא למשה שביל [חופה] בתוכו:

רש"י

שמות פרק לא פסוק יח
וַיִּתֵּן אֵל מֹשֶׁה כְּפִלְתוֹ לְדָבָר אֲתוֹ בְּהָרָה סִינַי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת לַחַת אֶבֶן כְּתָבִים בְּאֲצִיבַע אֱלֹהִים:
התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן: ככלתו - ככלתו כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתו, שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה. דבר אחר מה כלה מתקשטת בעשרים וארבעה קשוטין, הן האמורים בספר ישעיה (ישעיה ג יח - כד) אף תלמיד חכם צריך להיות בקי בעשרים וארבעה ספרים: **לדבר אתו** - החקים והמשפטים שבואלה המשפטים: **לדבר אתו** - מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה וחוזרין ושונין את ההלכה שניהם יחד: **לחת** - לחת כתיב שהיו שתייהם שוות:

שמות פרק לב

(א) וַיִּרְא הָעַם כִּי בִשֵׁשׁ מִשֶּׁה לָרְדָת מִן הַקֶּהר וַיִּקְהַל הָעַם עַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי זֶה מִשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַענוּ מִה הִוא לֹא יָדַענוּ מִה הִוא לֹא: (ב) וַיֹּאמֶר אֶלֶהֱם אֶהֱרֹן פְּרָקוּ נְזָמֵי הַזֶּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנִיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהִבִּיאוּ אֵלַי: (ג) וַיִּתְפָּרְקוּ כָּל הָעַם אֶת נְזָמֵי הַזֶּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל אֶהֱרֹן: (ד) וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיִּצַר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֶׂהוּ עִגָּל מִסַּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֶלֶה אֶלֶהֱיָהּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלָהּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ... (ל) וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיֹּאמֶר מִשֶּׁה אֶל הָעַם אַתֶּם חֲטָאתֶם חֲטָאתֶם גְּדֹלָה וְעַתָּה אֶעֱלֶה אֵל יְקֻנֹּק אוֹלֵי אַכְפָּרָה בְּעַד חֲטָאתְכֶם: (לא) וַיִּשָּׁב מִשֶּׁה אֵל יְקֻנֹּק וַיֹּאמֶר אֶנָּה חֲטָא הָעַם הַזֶּה חֲטָאתָ גְּדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִים זָהָב: (לב) וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חֲטָאתְךָ וְאִם אֵין מִחֲנֵי נָא מִסַּפְרָךְ אֲשֶׁר כְּתֹבֶת: (לג) וַיֹּאמֶר יְקֻנֹּק אֵל מִשֶּׁה מִי אֲשֶׁר חֲטָא לִי אֶמְחֶנּוּ מִסַּפְרִי: (לד) וְעַתָּה לֵךְ נַחֵה אֶת הָעַם אֵל אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מִלְאָכֵי יְלָד לְפָנֶיךָ וּבָנִים וּבָנוֹת פְּקֻדֵי וּפְקֻדָּתַי עֲלֵהֶם חֲטָאתָם: (לה) וַיִּגַּף יְקֻנֹּק אֶת הָעַם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הָעִגָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶהֱרֹן:

רש"י שמות פרק לב

(א) **כי בשש משה** - כתרגומו, לשון איחור, וכן בשש רכבו, (שופטים ה כח), ויחילו עד בוש (שם ג כה) כי כשעלה משה להר אמר להם לכו לכו ארבעים יום אני בא בתוך שש שעות. כסבורים הם, שאותו יום שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלימים, ארבעים יום וילכו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי בשבעה בסיון עלה, נמצא יום ארבעים בשבעה עשר בתמוז. בששה עשר בא השטן וערבב את העולם והראה דמות חשך ואפילה וערבוביא לומר ודאי מת משה, לכך בא ערבוביא לעולם. אמר להם מת משה, שכבר באו שש שעות ולא בא וכו', כדאיתא במסכת שבת (דף פט). ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעונן בין קודם חצות בין לאחר חצות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר וישכימו ממחרת ויעלו עולות: **אשר ילכו לפנינו** - אלהות הרבה איוו להם: **כי זה משה האיש** - כמין דמות משה הראה להם השטן, שנושאים אותו באויר רקיע השמים: **אשר העלנו מארץ מצרים** - והיה מורה לנו דרך, אשר נעלה בה, עתה צריכין אנו לאלהות, אשר ילכו לפנינו: (ב) **באזני נשיכם** - אמר אהרן בלבו הנשים והילדים חסים על תכשיטיהן, שמא יתעכב הדבר, ובתוך כך יבא משה, והם לא המתו ופרקו מעל עצמן: **פרקו** - לשון צווי, מגזרת פרק ליחיד, כמו ברכו, מגזרת ברך: (ג) **ויתפרקו** - לשון פריקת משא, כשנטלום מאזניהם נמצאו הם מפורקים מנזמייהם, דיסקריי"ר בלעז (לפרוק): **את נזמי** - כמו מנזמי, כמו (שמות ט כט) כצאתי את העיר, מן העיר: (ד) **ויצר אותו בחרט** - יש לתרגמו בשני פנים האחד, ויצר לשון קשירה, בחרט לשון סודר, כמו (ישעיה ג כא) והמטפחות והחריטים, (מלכים ב ה כג) ויצר ככרים כסף בשני חריטים. והשני, ויצר לשון צורה, בחרט כלי אומנות הצורפין, שחורצין וחורטין בו צורות בזהב כעט סופר החורט אותיות בלוחות ופנקסין, כמו (ישעיה ח א) וכתוב עליו בחרט אנוש. וזהו שתרגם אונקלוס וצר יתיה בזיפא, לשון זיוף הוא כלי אומנות שחורצין בו בזהב אותיות ושקדים, שקורין בלעז נאי"ל [תצריב שחור] ומזייפין על ידו חותמות: **עגל מסכה** - כיון שהשליכו לכוור, באו מכשפי ערב רב שעלו עמהם ממצרים ועשאוהו בכשפים ויש אומרים מיכה היה שם שיצא מתוך דמוסי בנין שנתמעך בו במצרים, והיה בידו שם, וטס שכתב בו משה עלה שור, עלה שור, להעלות ארונו של יוסף מתוך נילוס, והשליכו לתוך הכור ויצא העגל: **מסכה** - לשון מתכת. דבר אחר מאה עשרים וחמשה קנטרין זהב היה בו, כגימטריא של מסכה: **אלה אלהיך** - ולא נאמר אלה אלהינו, מכאן שערב רב שעלו ממצרים, הם שנקלהו על אהרן, והם שעשאוהו, ואחר כך הטעו את ישראל אחריו: ... (ל) **אכפרה בעד חטאתכם** - אשים כופר וקנוח וסתימה לנגד חטאתכם, להבדיל ביניכם ובין החטא: (לא) אלהי זהב אתה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו. משל למלך שהיה מאכיל ומשקה את בנו ומקשטו ותולה לו כיס בצוארו ומעמידו בפתח בית זונות, מה יעשה הבן שלא יחטא: (לב) **ועתה אם תשא חטאתם** - הרי טוב, איני אומר לך מחני. ואם אין, מחני, וזה מקרא קצר, וכן הרבה: **מספרך** - מכל התורה כולה, שלא יאמרו עלי, שלא הייתי כדאי לבקש עליהם רחמים: (לד) **אל אשר דברתי לך** - יש כאן לך אצל דבור במקום אליך, וכן (מלכים א ב יט) לדבר לו על אדוניהו: **הנה מלאכי** - ולא אני: **וביום פקדי וגו'** - עתה שמעתי אליך מלכותם יחד, ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות, ואין פורענות באה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עון העגל: (לה) **ויגף ה' את העם** - מיתה בידי שמים, לעדים בלא התראה:

שמות פרק לג

(א) וּמִשֶּׁה יָקַח אֶת הָאֵהָל וְנָטָה לוֹ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן הַמַּחֲנֶה וַקָּרָא לוֹ אֵהָל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל מִבְּקֵשׁ יְקֻנֹּק יָצָא אֵל אֵהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר מַחוּץ לַמַּחֲנֶה:
(ח) וְהָיָה כִּצְאֵת מִשֶּׁה אֵל הָאֵהָל יְקוּמוּ כָּל הָעַם וַיִּצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֵהָלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מִשֶּׁה עַד בָּאוּ הָאֵהָלָה: (ט) וְהָיָה כִּבְאֵ מִשֶּׁה הָאֵהָלָה יָרַד עִמּוֹד הָעֵנָן וְעִמְדַת הָאֵהָל וְדָבַר עִם מִשֶּׁה: (י) וַרְאָה כָּל הָעַם אֶת עִמּוֹד הָעֵנָן עִמְדַת הָאֵהָל וְקָם כָּל הָעַם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֵהָלוֹ: (יא) וְדָבַר יְקֻנֹּק אֵל מִשֶּׁה פָּנִים אֵל פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וְשָׁב אֵל הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשָׁע בֶּן נּוּן נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֵהָל:

שמות פרק לה פסוק א

וַיִּקְהַל מִשֶּׁה אֶת כָּל עַדְתֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֶלֶהֱם אֵלֶה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה יְקֻנֹּק לַעֲשׂוֹת אַתֶּם:

דברים פרק ה

(א) וַיִּקְרָא מִשֶּׁה אֵל כָּל יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֶלֶהֱם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וְלִמְדַתְּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹתָם: (ב) יְקֻנֹּק אֶלֶהֱיֵנוּ כָּרַת עִמָּנוּ בְּרִית בְּחָרֵב: (ג) לֹא אֶת אֲבֹתֵינוּ כָּרַת יְקֻנֹּק אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אֲתָנוּ אֲנַחְנוּ אֵלֶה פֶה הַיּוֹם כִּלְנֹנוּ חַיִּים: (ד) פָּנִים בְּפָנִים דָּבַר יְקֻנֹּק עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

רש"י

(ג) **לא את אבותינו** - בלבד כרת ה' וגו' כי אתנו: (ד) **פנים בפנים** - אמר ר' ברכיה כך אמר משה אל תאמרו אני מטעה אתכם על לא דבר, כדרך שהסרסור עושה בין המוכר ללוקח, הרי המוכר עצמו מדבר עמכם:

אֲתָנוּ אֲנַחְנוּ אֵלֶה פֶה הַיּוֹם כִּלְנֹנוּ חַיִּים: (ד) פָּנִים בְּפָנִים דָּבַר